DE ADMIRABILI RADICIS IPECCACUANHÆ VIRTUTE

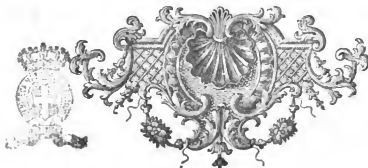
In curandis Febribus tum autumnalibus, tum lentis, tum aliis ſive continuis, ſive intermittentibus, ſedem in primis viis habentibus.

DISSERTATIO

CAROLI GIANELLA

IN PUBLICO PATAVINO GYMNASIO

Medicinæ Theoricæ Profeſſoris extraordinarii.

PATAVII. MDCCLIV.

TYPIS SEMINARII.

SUPERIORUM PERMISSU.

Uod in Mechanicis evenire ſolet, ut invento aliquo inſtrumento pro unius rei commodo, poſtea ad aliarum rerum utilitates extendatur, id identidem in Medicina facienda evenire obſervamus . Nihil enim eſt ſimul inventum , & perfectum , & cum proprietas , & Medicamentorum vires non niſi poſt repetitas obſervationes , & experimenta detegantur , evenit ſæpenumero , ut majora remedia ad novos uſus quotidie extendantur . Hoc certe, ut reliqua omnia ſilentio prætermittam , hiſce noſtris poſterioribus temporibus in Radicis Ipeccacuanhæ uſu comprobatum eſt , quæ ad dyſenterias vincendas prius inventa , poſtea in ſanguineis fluxibus tum pectoris , tum uteri curandis uſurpata nunc temporis pro uno , optimo , conſtantiſſimo , & omnibus aliis anteponendo remedio , aliquando tamen Rhabarbaro in conſortium arceſſito , in curandis febribus tum autumnalibus , tum lentis , tum aliis ſive intermittentibus , ſive continuis ſuum ignem in primis viis habentibus , & quæ aliquando Kinæ Kinæ uſu aut non cedunt , aut recidere ſolent , ſi veræ morbi Pathologiæ fides , & rationi , & quotidianæ experientiæ adhibenda ſit,

proponitur , exhibeturque . Equidem ſcio a Medicis emunctæ naris in uſum quotidie revocari Ipeccacuanhæ Radicem in febribus tum intermittentibus , tum continuis , nec non etiam in putridis malignis cum exhantematibus ; at in ſolis ſupra recenſitis remediis totam harum febrium curationem conſiſtere , a nemine alio , quod quidem ſciam , propoſitum fuit . Exhibetur hæc radix in aquam infuſa mane partitis vicibus , jejuno ſtomacho ad plures dies , & poſtquam bene interiores ventriculi , inteſtinorum , meſenterii , aliarumque partium vitioſi humores purgati ſunt , ſi febres non cedant , ad Rhabarbarum fit tranſitus , quod ſingulis , vel alternis diebus , vel ante prandium , vel quatuor horis a prandio exhibendum eſt , & neque tutius , neque facilius , atque jucundius curatio ulla inſtitui poteſt.

Verum enim vero , ut hujus Therapejæ rationalis fundamentum penitus cognoſcatur , eſt altius harum febrium Pathologia inquirenda . Æſtivis temporibus urente Sirio majores fiunt exhalationes , & vapores . Nam radiorum ſolarium percuſſionibus aqueæ & cum aqueis cænoſæ particulæ in aera feruntur , quæ denuo ob earumdem pondus , præcipue ſi ſimul jungantur , in terram relabuntur , & per os cum ſaliva ingeſta ventriculi , & inteſtinorum excretoria vaſa , atque eorumdem ſuccos infarciunt . Hinc ſuccorum craſſities , tenacitas , lentorque generari incipit , qui quotidie incrementa ſuſcipit ex vinorum aciditate , ex aquarum impuritate , ex ciborum tenacitate , & ex fructuum fugacium ſupervacanea humiditate . Interim Chylus impurus redditur , & Bilis , Pancreatis , & inteſtinorum glandularum vires enervantur , ex quibus vitioſi humores producuntur , qui per Galaxiam cum ſanguine incipiunt commiſceri . Quouſque tamen calor , & temporis æquabilitas

per-

perdurat , & cutis pori aperti ſunt , & vegetior natura permanet , ſuſcepta a cruoris maſſa vitioſa excrementa per æquabilem perſpirationem eliminantur . At adventante Autumno modo calor , modo frigus ſupervenire incipit , anguſtiores fiunt pororum tranſitus , glutinoſa , & craſſa retinentur , & vaſorum ſtipationes fiunt , quia manantia corpuſcula , ut inquit Celſus , per inviſibilia foramina ſubſiſtendo iter claudunt , unde fluidorum maſſa ponderoſior facta vitiatur , virium languor incipit , oris amarities moleſtat , perturbantur ſomni , & fames perit ; quæ omnia ſymptomata majorem fomitem poſſunt ſuſcipere ex diminuto tunc temporis ſolis calore , qui cum vim non habeat aut in altum tollendi, aut diſſipandi terraqueæ molis impuritates , in cauſſa eſt , ut iſtæ cum aere ſalivam inficiant, & cum ſaliva , ut ita dicam , fermenta omnia . Porro hiſce in febribus tum plus in corporis peripheria excitatur crudorum vaporum , quam diſſipari poſſit , tum plus crudorum humorum in ventriculo gignitur , quam concoqui. Hinc ægri anxii ſe ſe per lectulum jactant , neque uno loco quieſcere poſſunt . Et quia ventriculi tunicis mala quædam qualitas infixa eſt , ſæpe etiam vomitus in paroxyſmis excitatur . Non raro etiam ob ſummam humorum tenacitatem diu perdurant , & ſudores remittente febri erumpunt , qui licet videantur judicare morbum , nihil tamen decernunt , quin imo longiores febres in ipſis ſudoribus evadunt , præcipue tamen ſi aer humidus ſit , qui cutis poros cum infarciat , & Atmoſphæram leviorem reddat particulis nitroſis ab aqueis , & ſulphureis corporibus plurimum occupatis , ſanguinem fere vapidum reddit , corporis fibras laxat , unde vires fiunt languidiores . Quibus accedunt lienis , & hepatis obſtructiones , & urinæ craſſæ cum ſediminibus . Febres hæ aliquando intermittentes ſunt , & ut

plurimum tertianæ duplices , aliquando semitertianæ , & aliquando continuæ continentes , remittentes tamen , quæ laticæ dici possunt cum Avicenna , ob occultam , quam servant , accessionem. Et licet Ballonius distinguat febres in venosas , & in gastricas , idest in febres , quæ vitium venosi generis sequuntur , & in febres , quæ a vitio humorum in ventriculo , in intestinis , mesenterioque contentorum producuntur ; hæ febres de quibus nunc loquimur, mixtæ ex utrisque appellari possunt , cum universalem tum succorum primarum viarum , tum venosi generis corruptelam sequantur.

At sentio nonnullos me corripere , quia harum febrium fomitem in tam universali humorum corruptione constituo. Nam a Vvillisio culpatur tantum vel acris , vel acida sanguinis diathesis , quæ Chylum , seu succum nutritium non subigit , sed in materiam , quæ quotidie ebullit , transmutat ; A Deleboe Sylvio succus tantum pancreaticus , qui scilicet in ductibus pancreatis lateralibus obstructis moram patitur , & acescit , mox , obice superato , intra duodenum una cum bile æstuat , & in sanguinem per chyli semitam periodice ascendens febriles paroxysmos inducit ; A Fernelio vero in Pancreate & Mesenterio febrilis Ignis stabilitur ; Et tandem a multis Practicis exiguæ molis fermentum febrile esse asseritur , quia evincitur cortice febrifuga , quæ aliquando absque ulla sensibili evacuatione aut per alvum , aut per sudores , aut per urinas febres extirpat.

Porro hæc omnia concedenda sunt , ubi febres tertianæ tantum sunt , aut si duplices sint , ad perfectam semper singulis periodis Apyrexiam perducuntur , absque virium prostratione , nausea , inquietudine , vigiliis . At in iis febribus , in quibus horror , aut rigor universalis , tremo-

mores convulsivi , & longi , lumbago , vomitus , angores , inquietudines , cibi fastidium , oris amaritudo , aut insulsitas , virium debilitas , sudores , urinæ crassæ , vigiliæ , sitis , præcordiorum anxietates , & alia symptomata apparent , & quæ autumni tempore , Austro flante in regionibus humidis , & aeris crassitie fiunt , præter ventriculi vitium , præter bilis , pancreatis depravationem , etiam chylosi succi glutinationem in plexu nerveo mesenterii , & in cisterna Pacqueti irretitam , & lienis , & Hepatis obstructiones clare adesse constat ; quia pari vago , & pari intercostali late per abdomen distributis talia symptomata producuntur cum impura sanguinis diathesi , quæ ex sudoribus , languoribus , & urinis crassis earumdemque sediminibus arguitur . Et quia hisce in febribus ea sanguinis crasis reperitur ; per quam ad majores contactus deductus sanguis ipse , & lentior factus in vasis capillaribus potissimum resistentiam inducit , insurgunt frequenter modo horror , modo etiam rigor cum tremore , quia a diversimodis particulis vel biliosis , vel pituitosis , vel alterius generis ipsamet cruoris massa afficitur.

Ignis igitur harum febrium non uno tantum loco accenditur, sed & in gastrica , & venosa cacochymia , unde frequenter vel semitertianæ , vel duplices tertianæ oriuntur, quia altera alteri accessio accedit , & urget . Neque hæ febres differunt humoris natura , sed putredinis igne . Et quia aliquando iisdem febribus caloris inæqualitas adjuncta est , est etiam maxima humorum tenacitas , atque crassitudo arguenda , quæ difficulter dissolvitur.

Cognita funditus harum febrium Pathologia ad nostram Therapejam rationalem accedamus . Primus qui detexit Radicis Brasiliensis proprietatem fuit Helvetius , qui pro tali invento in donum a Galliarum Rege mille Numos aureos

accepit . Et licet ab aliquibus tam utilis inventio Grenier attribuatur , Grenier tamen fuit tantum negotiator , & tam nobilem Radicem ad Helvetium transmisit . Habet hæc Radix vires antidotales , sudoriferas , & quidem vomitivas . Habet facultatem abstergendi , meatus referandi , ac infarctus resolvendi . Vis purgativa , & emetica una simul & adstringens in ea est . Unius noctis sub dio maceratione medicam virtutem liquoribus communicat . Postea caput mortuum reservatum , denuoque eodem modo præparatum in eundem usum exhibetur , minus quidem efficax ad purgandum , vel vomendum , sed magis adstringens , ita ut Radix hæc non solum materiam morbificam licet tenacissimam a parte affecta revellat , sed & adstringendo viscerum tonum restituat . Hinc illam in dysentericis fluxibus , qui ab ingestis præcipue dependent , & in infarctu ventriculi sedem habent , & in quibus nulla suspicio inflammationis adest , ut incomparabile Auxilium Medici experti sunt .

Hæc igitur mane jejuno stomacho eo modo , quo jam superius diximus præparata exhiberi debet , & non tota simul , sed partitis vicibus paulatim in ventriculum ingesta, & usque dum vomitio sufficiens , aut purgatio cum ægrotantis Euphoria superveniat . Tali enim pacto violenti , & vehementes corporis motus evitantur , qui ex partium , quæ in emetico reperiuntur , tenuitate produci possunt . Interim sive singulis diebus , sive alternis , ut judicium practicum decernit , simili modo exhibenda est , & tandiu in ejusdem usu persistendum , donec ventriculi , intestinorum , mesenterii , & aliorum viscerum morbida sarcina sit , & per inferiores , & per superiores partes expurgata . Quod si post unam , aut alteram exhibitionem adstrictione , & corroboramento potius , quam purga-

gatione opus sit , secunda decoctio, aut infusio, utpote magis adstringens , quam purgans , propinanda est ; quia facultas purgativa facilius , & facultas adstringens difficilius elicitur.

Patet igitur hanc admirabilem Brasiliensem Radicem e directo morbificæ caussæ adversari . Et quodnam potest umquam aut efficacius , aut tutius exhiberi remedium ? Hoc enim modo Phlegma ponderosum stomachi plicis coalescens , quod cathartica quævis præterlaberentur , veluti scopis purgatur . Insuper partes vicinæ , hepar , pancreas , mesenterium, lien concussione valida commoventur , adeo ut obstructiones in iis factæ , & quæcunque alia sanguinis impedimenta hoc admirabili præsidio extirpentur.

Expiata vero hoc modo gastrica cacochymia aliquando febres omnino desinunt , aliquando tantum diminuuntur : nam vitium relictum in sanguine adhuc fomitem febrilem nutrit . Quid igitur faciendum , moliendumque putemus ? Ad Rhabarbarum confugiendum est : at non eo quidem modo , quo exhiberi solet, exhibendum , sed a prandio quatuor horis ad dimidium drachmæ integrum sumendum , & diu ore detentum , & cum saliva commixtum , ac bene dentibus comminutum postea deglutiendum . Quia scilicet hoc modo sumptum ne minimum quidem caloris producit , quia a chylo contemperatur , & ita contemperatum in sanguinem inducitur ad reliquias febriles accensas extinguendas . Per repetitas observationes , & experimenta didicimus , Rhabarbarum hoc modo sumptum spiritus animales non accendere , sed sua vi tum purgante , tum adstringente glutinosam lynpham incidere , sero-sulphureas particulas cicurare , villos sanguinis in ordinem redigere , succis digestivis virtutem reddere , solidorum vim re-

sti-

ftituere , & expulfo fermento , & roboratis cribris , febres eliminare . Hinc vere dici poteft & hepatis cor , & vifcerum pater , & admirabile febrifugum , ut teftatur etiam Montanus.

Verum enim vero annotandum eft hac methodo folummodo utendum effe , ubi autumnalis conftitutio humida exiftit , ubi laxitas fibrarum adjuncta eft , & ubi vitiofa cacochymia tum gaftrica , tum venofa fimul exiftit. Nam fi aliquando ob præcedentes aliquas cauffas aut fibrarum irritatio adfit , aut phlogofis exiftat in fanguine , non ad hanc methodum accedendum puto , nifi præmiffa fanguinis miffione , & laxatis fibris , emollientibus , laxantibus , nitratis , & refrigerantibus medicamentis . Neque is fum , ut tali femper methodo infiftendum effe contendam : nam imminente periculo, præcipue fi febres perniciofæ fint, & in malignas poffint degenerare , quod cognofcitur , fi oris amaritudo , cibi cujuslibet faftidium , pertinaces vigiliæ , & maxima virium proftratio adjunctæ fint ; tali in cafu , priufquam ungues firmentur , & crefcant , domandus eft Leo , & ad Kinæ Kinæ ufum dofi paulo generofiori , & fæpius repetita ipfomet morbi initio eft confugiendum . Duplex enim femper adeft febrium curatio , regularis , quæ refpicit cauffas , & urgens , quæ ad majus periculum evitandum dirigitur . Sed fi nulla neceffitas urgeat , & maximus crudorum humorum apparatus in mefenterio fit , in tam impuro corpore Kinam Kinæ dare aliquando in ægrotantis periculum vertitur . Fateor me non femel obfervaffe admirabilem corticem hifce in febribus exhibitam incredibilem quidem per feceffum copiofam materiam educere , at numquam febres fugare , unde mihi fufpectum , illis in cafibus ubi talia contingunt , tale præfidium eft . Et hoc modo evenire puto , quia humo-

mo-

mores vitioſi in ſuperioribus partibus inſidentes, cum per inferiora educuntur, in inteſtinorum tranſitu per meſeraicas venas inſinuantur, & in ſanguineum laticem introductæ magis, ac magis illum coinquinant, & ad febricitandum diſponunt. Ex quo Medici diſcant, quam noxia ſint purgantia medicamenta harum febrium initio propinata.

Sed de febribus autumnalibus ſatis: tranſeamus nunc ad aliquid dicendum de eximia hujus Radicis præſtantia in febribus lentis aut continuis, aut recurrentibus, in quibus humores viſcidi aut pituitoſi, aut lymphatici, craſſi tamen tenaceſque prædominantur; & qui non ex viſcere affecto, non ex tumore, vel ulcere aliquo producuntur, ſed ventriculi plicis, aut inteſtinorum cavitatibus, aut meſenterii glandulis inhærent, & cum anorexia, aut apoſitia, cum nauſea, & quandoque etiam vomitu manifeſtantur, in quibus extirpandis quam utilis ſit admirabilis Radicis uſus, vel ex illo colligi poteſt, quod & fibrarum inertiæ, & humorum adhæſioni adverſatur. Quemadmodum obſervavi præterito æſtivo tempore in quadam Matrona tum nobilitate, tum omnium virtutum genere præſtantiſſima, quæ poſtquam copioſiſſimum ſanguinis uterinum profluvium per triginta, & quinque dies paſſa eſſet, ſupreſſo repente ſanguine incidit in febrem lentam continuam fere omotonam, a qua doloribus per univerſum corpus, ac præcipue circa thoracis partes tum anteriores, tum poſteriores, vigiliis pertinaciſſimis, frequenti vomitu, nauſea, anorexia, & frequentibus convulſionibus, quibus tamen multo tempore antea vexabatur, per centum, & quinquaginta dies aggreſſa fuit. Nam cum aliquid phlegmatis ponderoſi apparuiſſet, præmoſtrante natura viam intra quadraginta dies quatuor vicibus per admirabilem Braſilienſem Radi-

cem

cem ad pondus duorum ſcrupulorum per vomitum purgata fuit, cum vomitu phlegma ponderoſum, viſcidumque ad plures libras ſemper eliminatum cum maxima ejuſdem Matronæ, ſaltem quoad febrem, & dolores, utilitate. Neque ullum unquam aut in ſtomacho, aut in œſophago, aut in viribus damnum aut vomitus tempore, aut poſtea fuit obſervatum. Quid nunc dicent nonnulli hujus Civitatis Medici aut nimis vafri, aut ingenio nimis obeſi, qui cum in quodam nobiliſſimo ſene admirabilis Radix a nobis, ſuadente Bertio, non ignobili Practico, eo modo, quo fuit a nobis ſuperius expoſitum exhibita eſſet, & poſt duos dies per integrum diem, integramque noctem cum inani vomendi conatu animo delinqueret, inſontem Radicem criminari auſi ſunt? At nunquam in tantum errorem incidiſſent, ſi aphoriſticam illam ſententiam legiſſent, quæ nos edocet *a tuberculi intus ruptione exſolutionem*, *vomitionem*, *aut animi defectionem fieri*; quod an evenerit in nobiliſſimo Comite, vel ex illo apertiſſime colligi poteſt, vomitum materiæ purulentæ fuiſſe ſequutum, quæ etiam per quadraginta dies aut in ſeceſſu, aut in urinis cernebatur, quo tempore nulla eſculenta, potulentaque ſumens per quatuordecim dies, macie confectus evolavit ad ſuperos. Quomodo hujus phænomeni cauſſa ex Radicis uſu peti poteſt? quæ in ventriculi affectionibus ex Rajo datur optimo ſucceſſu, neque umquam ulcus aliquod ab illo præſidio excitari poteſt, quod veneno ex Guillelmo Piſone adverſatur, & ex quo vomitus ſanguineos, hæmoptiſes horrendas, urinas cruentas, hæmorrhoidales fluxus, imo hæmorrhagias narium abundantiſſimas, ac perniciofiſſimas ſanatas vidit doctiſſimus Mangeti, quemadmodum legitur in ejus Pharmaceutico-Medica Bibliotheca. Et quamvis maximis præcautionibus adhibenda hæc Radix ſit; attamen nemo unquam

men-